

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Työelämä • 2024:3

Työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:3

Työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
CC BY-NC 4.0

ISBN pdf: 978-952-327-767-0
ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:3

Julkaisija

Työ- ja elinkeinoministeriö

Teema

Työelämä

Yhteisötekijä

Työperäisen hyväksikäytön vastaisen toimenpideohjelman työryhmä

Kieli

suomi

Sivumäärä

42

Tiivistelmä

Suomen työmarkkinoilla on pulaa osaavasta työvoimasta. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on työmarkkinoiden vahvistaminen. Kotimaisten työttömien työnhakijoiden työllistämisen lisäksi tarvitaan työperäistä maahanmuuttoa. Työvoimaa täydennetään ensisijaisesti EU/ETA-maista, minkä lisäksi kansainvälistä rekrytointia edistetään kohdennetusti myös kolmansista maista. Samalla tulee puuttua ennakoiden ja aktiivisesti työmarkkinoilla esiintyviin väärinkäytöksiin.

Työperusteisen maahanmuuton kehittäminen kestäväällä tavalla edellyttää, että ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä torjutaan ennakoiden ja aktiivisesti. Tarvitaan laaja-alaisesti erilaisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että jokainen työntekijä voi tehdä työtä turvallisessa ja oikeudenmukaisessa ympäristössä.

Työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma pohjautuu keväällä 2023 hyväksytyyn valtioneuvoston periaatepäätökseen työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategiasta. Ohjelma sisältää 33 toimenpidettä, joilla vastataan strategiassa kuvattuihin tavoitteisiin ja samalla varmistetaan hallitusohjelmaan sisällytettyjen työperäisen hyväksikäytön vastaisten kirjausten toimeenpano.

Asiasanat

työvoiman hyväksikäyttö, työperäinen maahanmuutto, työelämä, toimenpideohjelmat

ISBN PDF

978-952-327-767-0

ISSN PDF

1797-3562

Julkaisun osoite<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-767-0>

Åtgärdsprogram mot arbetsrelaterat utnyttjande

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2024:3		Tema	Arbetsliv
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Utarbetad av	Arbetsgruppen med uppgift att bereda ett åtgärdsprogram mot arbetsrelaterat utnyttjande		
Språk	finska	Sidantal	42

Referat

Det råder brist på kompetent arbetskraft på den finländska arbetsmarknaden. Ett viktigt mål i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering är att stärka arbetsmarknaden. Förutom sysselsättning av inhemska arbetslösa arbetssökande behövs även arbetskraftsinvandring. Arbetskraften kompletteras i första hand med arbetstagare från EU- och EES-länder, och utöver det främjas också riktad internationell rekrytering från tredjeländer. Samtidigt måste man proaktivt och effektivt ingripa i missbruk på arbetsmarknaden.

För att arbetskraftsinvandringen ska kunna främjas på ett hållbart sätt förutsätts det proaktiva och effektiva åtgärder för att bekämpa utnyttjandet av utländsk arbetskraft. Det behövs ett brett spektrum av åtgärder för att säkerställa att varje enskild arbetstagare kan arbeta i en trygg och rättvis miljö.

Åtgärdsprogrammet mot arbetsrelaterat utnyttjande baserar sig på statsrådets principbeslut om en strategi för att förebygga och bekämpa arbetsrelaterat utnyttjande, som godkändes våren 2023. Programmet innehåller 33 åtgärder med syftet att uppfylla de mål som beskrivs i strategin. Samtidigt säkerställer man att de föresatser mot arbetsrelaterat utnyttjande som ingår i regeringsprogrammet genomförs.

Nyckelord utnyttjande av arbetskraft, arbetskraftsinvandring, arbetsliv, åtgärdsprogram

ISBN PDF 978-952-327-767-0 **ISSN PDF** 1797-3562

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-767-0>

Action plan against labour exploitation

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2024:3	Subject	Working life
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	
Group author	Working group on the action plan against labour exploitation	
Language	Finnish	Pages 42

Abstract

The Finnish labour market has a shortage of skilled workers. One of the key objectives set out in the Programme of Prime Minister Petteri Orpo's Government is to strengthen Finland's labour market. While employment must be provided to unemployed jobseekers already in Finland, the country also needs work-based immigration. The plan is to supplement the labour force primarily from EU/EEA countries, while also promoting international recruitment in a targeted manner from third countries. This should be combined with advance measures that actively address abuses in the labour market.

Promoting work-based immigration in a sustainable manner requires that exploitation of foreign labour is prevented and actively combated. A wide range of measures is needed to ensure that every employee can work in an environment that is safe and where workers are treated fairly.

The action plan against labour exploitation is based on the government resolution on a strategy to prevent and combat labour exploitation, adopted in spring 2023. The action plan includes 33 measures that respond to the objectives described in the strategy and ensure that the entries in the Government Programme on combating exploitation of labour will be implemented.

Keywords labour exploitation, work-based immigration, working life, action plans

---

ISBN PDF 978-952-327-767-0 **ISSN PDF** 1797-3562

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-767-0>

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Tausta	10
3	Turvataan harmaan talouden ja talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset ja kehitetään näiden viranomaisten välistä yhteistyötä	12
3.1	Kehitetään tiedonvaihtoa viranomaisten välillä	12
	Toimenpide 1: Parannetaan viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia muun muassa varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä	12
3.2	Kehitetään viranomaisten analyysitoimintaa ja analyysitiedon hyödyntämistä.....	13
	Toimenpide 2: Kehitetään viranomaisten analyysitoimintaa ja analyysitiedon laajempaa hyödyntämistä. Varmistetaan ihmiskaupparikollisuuteen liittyvän tilannekuvatiedon saanti strategisen ja poliittisen päätöksenteon tueksi	13
3.3	Kehitetään viranomaisten yhteistyötä	15
	Toimenpide 3: Kehitetään viranomaisten välistä käytännön yhteistyötä työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi pilottihankkeella	15
	Toimenpide 4: Asetetaan kansallinen yhteistyöverkosto pimeän työn torjunnan edistämiseksi. Laajennetaan verkoston tehtäviin pimeän työn torjunnan edistämisen lisäksi työperäisen hyväksikäytön vastaiset EU:n sisäiset toimet.....	16
	Toimenpide 5: Selvitetään keinot viranomaisyhteistyön tiivistämiseksi ja osaamisen kehittämiseksi työperäisen hyväksikäytön torjunnassa.....	17
4	Edistetään hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa, parannetaan hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja ehkäistään hyväksikäytön uusiutumista	18
4.1	Vahvistetaan ennakko- ja jälkivalvontaa työntekijöiden oleskelulupamenettelyssä	18
	Toimenpide 6: Valmistellaan hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi siten, että oleskeluluvan epääminen on mahdollista tilanteissa, joissa on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen joutuvan hyväksikäytön uhriksi tai haavoittuvaan asemaan	18
	Toimenpide 7: Kehitetään jälkivalvontaa riskitekijöiden tunnistamiseksi oleskelulupamenettelyssä. Luodaan automaatiolla toteutettava jälkivalvonta työperusteisiin oleskelulupiin seulomaan luvan voimassaolon aikaista työperäistä hyväksikäyttöä.....	19

4.2	Kehitetään lainsäädäntöä hyväksikäytön uhrien aseman parantamiseksi.....	20
	Toimenpide 8: Selvitetään ja toteutetaan työperäistä hyväksikäyttöä ehkäiseviä ja torjuvia muutoksia oleskelulupamenettelyyn, esimerkiksi liittyen työnantajaan kohdistuvien rikosepäilyjen vaikutuksiin, työnantajan vastuun rajojen selkeyttämiseen sekä hyväksikäytön uhriille myönnettävän oleskeluluvan edelleen kehittämiseen.....	20
	Toimenpide 9: Toteutetaan selvitysten perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset luonnontuotteiden kerääjien aseman parantamiseksi, työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työvoiman saatavuuden takaamiseksi. Tuetaan alan toimijoita heidän yritys vastuullisuutta koskevassa työssään ja varmistetaan riittävän valvonnan avulla, että työperäisen hyväksikäytön vastaiset toimet toteutuvat käytännössä.....	20
4.3	Huomioidaan yrittäjyyden ja työsuhteen välisen rajanvedon yhteydessä sen vaikutukset työvoiman hyväksikäytön ehkäisyyn.....	21
	Toimenpide 10: Selvitetään mahdollisen laskutuspalveluyritysten rekisteröitymisvelvoitteen vaikutukset työperäiseen hyväksikäyttöön osana hallitusohjelmakirjauksen toteuttamista.....	21
	Toimenpide 11: Edistetään työntekoa koskevaan oikeussuhteen oikein luokittelua (työsuhde/ yrittäjä) ja tehostetaan viestintää	22
4.4	Kehitetään viranomaisten osaamista palvelujärjestelmässä hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamiseksi ja uhrien avun saamisen parantamiseksi.....	23
	Toimenpide 12: Luodaan ihmiskaupan uhrien kansallinen ohjaus- ja tunnistamismekanismi.....	23
	Toimenpide 13: Vahvistetaan oleskelulupahakemuksia vastaanottavien viranomaisten osaamista työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi	23
	Toimenpide 14: Kehitetään viranomaisten osaamista TE- toimistoissa ja kuntien työllisyyspalveluissa.	24
	Toimenpide 15: Koulutetaan viljelijätukien valvontaviranomaisia, tuen myöntäviä viranomaisia ja tuenhakijoita sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksista	25
	Toimenpide 16: Koulutetaan viranomaisia ihmiskaupparikostutuksen tehostamiseksi	25
5	Edistetään ulkomailta Suomeen työtä tekemään saapuvien ulkomaalaisten Suomeen kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta.....	27
5.1	Lisätään omakielistä neuvontaa, tulkkauksen käyttöä ja tiedotusta yhteiskunnasta ja työelämän pelisäännöistä sekä Suomessa että lähtömaissa.....	28
	Toimenpide 17: Turvataan eri kielillä annettavan kattavan tiedon saatavuus asumisesta Suomessa. Päivitetään kotoutumislain mukainen perustietoaineisto ja luodaan nykyaikainen ja kustannustehokas toteutustapa	28
	Toimenpide 18: Tuotetaan työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä tiivistetysti tietoa useilla eri kielillä yleissitovien työehtosopimusten säännöksistä	29
	Toimenpide 19: Lisätään Work Help Finland -sovelluksen markkinointia ja laajennetaan sen asiasisältöä.	29
	Toimenpide 20: Lisätään työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn liittyvää yleistä tiedotusta edustustoverkoston avulla	30
	Toimenpide 21: Varmistetaan riittävät tulkkaukspalvelut työsuojelutarkastajille	31

6	Vahvistetaan työnantajien yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa	32
6.1	Edistetään eettistä kansainvälistä rekrytointia	32
	Toimenpide 22: Lisätään yritysten osaamista työelämän pelisäännöistä ja eettisestä kansainvälisestä rekrytoinnista.....	32
	Toimenpide 23: Tunnistetaan luotettavat kansainvälisen rekrytoinnin kumppanit Suomessa kriteeristön avulla	33
	Toimenpide 24: Tunnistetaan ja validoidaan luotettavat rekrytointikumppanit kumppanimaissa	34
	Toimenpide 25: Edistetään eettistä kansainvälistä rekrytointia hallitusten välisin toimin yhdessä hallitusohjelman mukaisten kumppanimaiden kanssa, esim. valtiosopimuksien ja yhteisymmärryspöytäkirjojen avulla.....	35
7	Tehostetaan rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien	36
7.1	Korotetaan väärinkäytöksistä määrättäviä rangaistuksia työntekijöiden hyväksikäytön estämiseksi.....	36
	Toimenpide 26: Korotetaan työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön rangaistavuutta ja laajennetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun alaa.....	36
7.2	Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset.....	37
	Toimenpide 27: Turvataan poliisin ihmiskauppatutkinnan resurssit ja vahvistetaan osaamista	37
	Toimenpide 28: Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset vahvistamalla työsuojeluviranomaisen lakimiesresursseja	38
	Toimenpide 29: Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset tarkastelemalla rikosprosessiketjun rahoitusta kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei synny ja varmistetaan oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoitus.....	39
7.3	Sujuvoitetaan rikosprosessia.....	40
	Toimenpide 30: Selvitetään tutkintatoimien keskittämistä perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille.	40
	Toimenpide 31: Seurataan ja arvioidaan rikosprosessilainsäädännön toimivuutta.....	40
7.4	Parannetaan oikeusavun saatavuutta ja turvataan uhrien tukipalvelut	41
	Toimenpide 32: Parannetaan oikeusavun saatavuutta selvittämällä oikeusavun tulo- ja avustajien yksityisille avustajille maksettavia palkkioiden korottamisen mahdollisuuksia	41
	Toimenpide 33: Laaditaan uhripoliittinen toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä	41

1 Johdanto

Suomen työmarkkinoilla on pulaa osaavasta työvoimasta. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on työmarkkinoiden vahvistaminen. Työperusteinen maahanmuutto on Suomen talouskasvun ja palvelujen turvaamisen kannalta erittäin tärkeää ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi edistetään kohdennetusti kansainvälistä rekrytointia Suomeen. Samalla tulee kuitenkin puuttua ennakoiden ja aktiivisesti työmarkkinoilla esiintyviin väärinkäytöksiin. Työperusteisen maahanmuuton kehittäminen kestäväällä tavalla edellyttää, että ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä torjutaan tehokkaasti.

Ulkomaisen työvoiman käytön lisääntyessä tulee varautua myös mahdollisiin kielteisiin seurauksiin, kuten työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan kasvuun. Tarvitaan laaja-alaisesti erilaisia toimenpiteitä, joilla torjutaan Suomeen tulevien ja Suomessa asuvien maahanmuuttajien hyväksikäyttöä, ja varmistetaan että jokainen työntekijä voi tehdä työtä turvallisessa ja oikeudenmukaisessa ympäristössä.

2 Tausta

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti syyskuussa 2023 työperäisen hyväksikäytön vastaisen työn ohjausryhmän sekä työryhmän työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Ohjausryhmän tehtävänä on ohjata toimenpideohjelman valmistelua sekä seurata sen toimeenpanoa koko hallituskauden ajan. Ohjausryhmässä ja työryhmässä on työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) lisäksi edustettuna oikeusministeriö (OM), sisäministeriö (SM), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), ulkoministeriö (UM) sekä maa- ja metsätalousministeriö (MMM).

Työryhmän tehtävänä on ollut laatia laaja työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma vuoden 2023 loppuun mennessä. Työryhmä on toiminut ohjausryhmän lisäksi tiiviissä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan ulkomaalaisten työntekijöiden ja yrittäjien työehto- ja lupavalvonta-asioiden neuvottelukunnan kanssa. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina työmarkkinaosapuolet, ja sen kanssa on käsitelty työmarkkinoiden toimintaa koskevia toimenpiteitä. Työryhmä on myös kuullut keskusrikospoliisia sekä verohallintoa osana valmistelutyötä.

Tämä toimenpideohjelma pohjautuu valtioneuvoston periaatepäätökseen työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategiasta, joka hyväksyttiin 9.3.2023¹. Strategiassa on laajasti kuvattu, kuinka ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön, ihmiskaupan, harmaan talouden ja talousrikollisuuden vastainen toiminta on vaikuttavinta silloin, kun se on poikkihallinnollista ja kokonaisvaltaista. Hyväksikäytön torjuntaa tulee tehdä laajalla rintamalla, ja se vaatii useita erilaisia toimenpiteitä.

---

1 Valtioneuvoston periaatepäätös työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategiasta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-900-4>

Ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisy ja torjunnan strategian tavoitteena on:

1. turvata harmaan talouden ja talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset ja kehittää näiden viranomaisten välistä yhteistyötä,
2. edistää hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa, parantaa hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja ehkäistä hyväksikäytön uusiutumista,
3. edistää ulkomailta Suomeen työtä tekemään saapuvien ulkomaalaisten Suomeen kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta,
4. vahvistaa yritysten ja julkisten hankintayksiköiden yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa,
5. tehostaa rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien.

Tämä toimenpideohjelma on koottu niin, että toimenpiteillä vastataan strategiassa kuvattuihin tavoitteisiin ja samalla varmistetaan hallitusohjelmaan sisällytettyjen työperäisen hyväksikäytön vastaisten kirjausten toimeenpano. Näin on pyritty varmistamaan, että työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan vastataan riittävän laajasti ja eri tavoin.

Toimenpiteet on kuvattu tiiviisti, sisältäen vastuutahot ja aikataulut. Toimenpiteen kustannusarvio ja maininta lisärahoituksen tarpeesta tarkoittaa, että toimenpide on toteutettavissa vain, jos sille järjestyy rahoitus. Toimenpiteiden mahdollisesta kansallisesta lisärahoituksesta päätetään normaalissa talousarviomenettelyssä. Mikäli kustannusarviota ja rahoitusta ei mainita erikseen, on toimenpiteen toteutus lähtökohtaisesti tarkoitus hoitaa virkatyönä tai kohdentamalla olemassa olevia määrärahoja.

Toimenpideohjelma on hyväksytty työllisyyden ja yrittäjyyden ministerityöryhmässä. Työperäisen hyväksikäytön vastaisen työn ohjausryhmän vastuulla on seurata ja ohjata ohjelman toimeenpanoa koko hallituskauden ajan. Työryhmän toimikautta jatketaan ohjausryhmän päätöksellä 31.3.2027 asti. Sen tehtävänä on seurata ja tukea toimenpiteiden toimeenpanoa sekä varmistaa raportoinnin toteutuminen ohjausryhmälle.

3 Turvataan harmaan talouden ja talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset ja kehitetään näiden viranomaisten välistä yhteistyötä

3.1 Kehitetään tiedonvaihtoa viranomaisten välillä

Toimenpide 1: Parannetaan viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia muun muassa varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä.

Vastuutaho: OM, TEM, SM, STM

Aikataulu: Q1/2024 –

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta; OM on esittänyt keskeisille ministeriöille (TEM, SM, OKM, STM) haettavaksi VNK:n toimintamenovarauksesta.

Tausta: Toimenpiteen sisältönä on lainsäädännön ja muiden toimien viranomaisten tiedonvaihdon kehittäminen hallitusohjelman mukaisesti niin, että hyväksikäytön ehkäiseminen tehostuu ja väärinkäytökset saadaan tiedoksi toimivaltaisille viranomaisille.

Hallitusohjelman mukaisesti ihmiskauppaa ehkäistään poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti, ihmiskaupan torjuntaa tehostetaan sekä varmistetaan tietojenvaihto viranomaisten välillä. OM on esittänyt keskeisille ministeriöille haettavaksi VNK:n toimintamenovarauksesta laaja-alaista tietojenvaihdon koordinaatiohanketta hallitusohjelmakirjausten toimeenpanon tueksi.

Työperäinen hyväksikäyttö ja ihmiskauppa ovat tyypillisesti piilorikollisuutta, joka ei välttämättä tule viranomaisten tietoon. Rikoksen uhrin saattavat olla niin heikossa asemassa, etteivät voi tehdä rikosilmoitusta. Kiinni jäämisen riskin alhaisuus voi johtaa yksittäisten rikollisuuden muotojen laajenemiseen tai uusien rikollisuuden muotojen ilmenemiseen.

Tästä syystä viranomaisten oma-aloitteinen paljastava ja valvova toiminta on keskeistä rikoksen uhrin suojaamiseksi ja rikosten ilmitulon edistämiseksi. Rikoksentorjunnan tehokkuus edellyttääkin, että toimivaltaisten viranomaisten tiedonluovutusta ja tiedonsaantia koskevat oikeudet ja velvollisuudet ovat riittävät ja lainsäädännön sisältö tunnetaan eikä siihen liity tulkintaongelmia. Useimmin toistuva näkemys kehittämistarpeesta liittyy viranomaisten väliseen oma-aloitteiseen tietojenvaihtoon.

Suunnitelmallisen moniviranomaistoiminnan ja siihen liittyvän yhteisen kohdevalintamenettelyn onnistuminen edellyttää nykyistä sujuvampaa tietojenvaihtoa viranomaisten välillä. Tietojohtoinen moniviranomaistoimintamalli työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnassa edistää viranomaisresurssien tehokkaampaa ja tarkoituksenmukaisempaa käyttöä sekä ihmiskaupan vastaisen työn vaikuttavuutta.

Jos tämä laaja-alainen tietojenvaihdon koordinaatiohanke toteutetaan, toimenpide käsitellään osana kyseistä hanketta. Jos se ei toteudu, ministeriöiden välillä on keskusteltava siitä, miten tämä toimenpide toteutetaan ja millä resursseilla.

3.2 Kehitetään viranomaisten analyysitoimintaa ja analyysitiedon hyödyntämistä

Toimenpide 2: Kehitetään viranomaisten analyysitoimintaa ja analyysitiedon laajempaa hyödyntämistä. Varmistetaan ihmiskaupparikollisuuteen liittyvän tilannekuvatiedon saanti strategisen ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Vastuutaho: SM, lisäksi OM, STM, TEM, VM, edellyttää laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä

Aikataulu: Q1/2024 alkaen

Tausta: Toimenpiteen sisältönä on luoda työperäisen hyväksikäyttöön ja ihmiskauppaan liittyvän ilmiön analyysitoiminnalle rakenne eri viranomaisista. Tavoitteena on systematisoida vihjetiedon kerääminen eri viranomaisissa ja rakentaa tarvittavat tekniset käyttöliittymät (rajapinnat). Tiedon analyysitoiminta keskitettäisiin Keskusrikospoliisille.

a) Kehitetään viranomaisten analyysitoimintaa ja analyysitiedon hyödyntämistä viranomaisyhteistyössä.

Analyysitoiminnan kehittäminen tarkoittaa, että eri viranomaisissa tulisi sopia "vihje-, vinkki- ja ritsitiedon" systemaattisesta keräämisestä ja näiden tietojen välittämisestä eteenpäin rakenteellisessa muodossa massaluovutuksena rajapintojen kautta. Tätä varten tulisi luoda eri viranomaisissa tiedonkeruun menetelmä, joita käytetään tiedon kirjaamiseen ja välittämiseen. Samalla tulisi kyetä kannustamaan eri organisaatioissa toimivat henkilöt välittämään tätä tietoa. Asia koskee myös poliisia, eli tutkittavien juttujen ylimääräinen tieto tulisi kirjata siihen tarkoitukseen soveltuvaan rekisteriin.

Eri viranomaisissa olevien heikkojen signaalien keräämisellä, yhdistämisellä ja analyysillä kyetään tuottamaan entistä parempaa tietoa riskiperusteisen kohdevalvonnan tarpeisiin, jota voidaan hyödyntää MOVI-yhteistyössä ennalta estävään ja paljastavaan toimintaan sekä ilmiöön liittyvä tilannekuvan ylläpitämiseen. Viranomaisia, joille tällaista ylimääräistä tietoa voisi kertyä ovat mm. Aluehallinto- viranomaiset, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Maahanmuuttovirasto, Rajavartiolaitos, Tulli, Verohallinto ja poliisi (lista ei ole tyhjentävä). Yhtä tärkeää kuin tiedon kerääminen on tiedon luovutus. Myös poliisiin tulisi kyetä luovuttamaan analysoitua tietoa muille viranomaisille oma-aloitteisesti.

Keskusrikospoliisi vastaa poliisissa valtakunnallisen ihmiskaupparikollisuuteen liittyvän tilannekuvan keskitetystä muodostamisesta ja ylläpitämisestä. Tilannekuva ja analyysityön kautta voidaan suunnata toimintaa ja kohdentaa ennalta estäviä toimenpiteitä. Tilannekuvaraportin avulla voidaan myös nähdä ilmiön sisällä tapahtuvia muutoksia, joihin tulisi pohtia laajempia ratkaisuja.

b) Varmistetaan ihmiskaupparikollisuuteen liittyvän tilannekuvatiedon saanti strategisen ja poliittisen päätöksenteon tueksi

Keskusrikospoliisin tuottaman valtakunnallisen tilannekuva ja analyysityön kautta voidaan arvioida jo tehtyjen toimenpiteiden riittävyttä, pohtia laajempia ratkaisuja ja tai etsiä kokonaan uusia ratkaisuja.

Keskusrikospoliisin analyysitoiminnassa tuotetaan a) poliisin sisäiseen käyttöön ja b) viranomaiskäyttöön soveltuvaa tilannekuvaraporttia. Viranomaistoimintaan tarkoitettu ihmiskaupparikollisuuden valtakunnallinen tilannekuvaraportti tulisi saada ainakin työperäisen hyväksikäytön vastaisen toimintaohjelman ohjausryhmälle seurantaan varten, jotta sitä voidaan hyödyntää työperäisen hyväksikäytön vastaisen työn ohjauksessa ja strategisen ja poliittisen päätöksenteon tukena. Raportin tuottaman tiedon avulla olisi paremmin mahdollista arvioida ilmiön kokonaiskuva ja myös tämän toimenpiteen onnistumista hallituskauden aikana. Analyysitoiminnan raportin saanti tällaiseen tehtävään edellyttää Poliisihallituksen lupaa.

Tämänhetkinen tilannekuva muodostuu pitkälti poliisin näkökulmista. Parempi tilannetietoisuus edellyttää a -kohdan edistymistä.

3.3 Kehitetään viranomaisten yhteistyötä

Toimenpide 3: Kehitetään viranomaisten välistä käytännön yhteistyötä työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi pilottihankkeella.

Vastuutaho: STM, SM

Aikataulu: Q1/2025–Q4/2026

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta pilotin toteuttamisen ja koordinoinnin osalta; arvio 7 henkilötyövuotta (htv) vuosien 2025–2026 aikana pilottiin osallistuvien viranomaisten osalta (aluehallintovirastojen työsuojelun vastualueet, paikallinen poliisilaitos ja Verohallinto). Tarvittava rahoitus kokonaisuudessaan 1 000 000 euroa. Haetaan rahoitusta SM:n hallinnoimasta sisäisen turvallisuuden rahastosta (ISF) kevään 2024 haussa.

Tausta: Suomessa tehty jo pitkään monilta osin laadukasta viranomaisyhteistyötä harmaan talouden torjuntaan ja jossain määrin myös työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseen liittyen. Työsuojeluhallinnon näkökulmasta monet tapaukset, joissa on selkeä epäily työperäisestä hyväksikäytöstä, olisivat sellaisia, joihin tulisi kytkeä poliisi heti alusta asti mukaan. Tämä säästää viranomaisten resursseja.

Yhteistyötä on edistetty hyvin, ja työ tarvitsee jatkumoa. Kehitystyötä tarvitaan mm. valtakunnalliseen koordinointiin, EU-tason yhteistyön integrointiin osaksi viranomaisyhteistyötä ja yhteistarkastuksien kohdevalintoihin. Ensimmäisessä vaiheessa käynnistetään kaksi erillistä, alueellista pilottihanketta. Pilottihankkeen avulla testataan, mitä käytännön lisäarvoa saavutetaan moniviranomaisyhteistyöllä. Kehittämisen ja organisoimistarpeita kartoitetaan pilottihankkeen kokemusten perusteella, ja tehdään esitys siitä, miten saataisiin luotua pysyviä valtakunnallisia ja alueellisia rakenteita moniviranomaisyhteistyölle.

Toimenpide 4: Asetetaan kansallinen yhteistyöverkosto pimeän työn torjunnan edistämiseksi. Laajennetaan verkoston tehtäviin pimeän työn torjunnan edistämisen lisäksi työperäisen hyväksikäytön vastaiset EU:n sisäiset toimet.

Vastuutaho: TEM, STM, SM, VM, Etelä-Suomen aluehallintovirasto (työsuojelun vastuualue) ETK, Migri, OM, Poliisihallituksen, Valtakunnansyyttäjän toimiston, Verohallinto, HTSY

Aikataulu: Q1/2024–Q4/2026

Tausta: Toimenpiteen sisältönä on asettaa pimeän työn vastaista yhteistyötä edistävä kansallinen yhteistyöverkosto kolmeksi vuodeksi nykyisen verkoston toimikauden päättyessä 31.12.2023. Verkoston tehtävänä on tukea Euroopan työviranomaisen (ELA) pysyvän asiantuntijaryhmän Pimeän työn vastaista yhteistyötä edistävän eurooppalaisen foorumin työtä sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja tehtävien täyttämiseksi (esim. hyvien käytäntöjen vaihtaminen, osaamisen edistäminen, tiedottaminen). Pimeän työn vastainen yhteistyöverkosto edistää EU:n sisäistä yhteistyötä myös työperäisen hyväksikäytön torjumiseksi. Verkoston kokoonpano on laaja kattaen tarvittavat ministeriöt ja niiden eri osastot sekä viranomaiset pimeän työn torjumiseksi.

ELA-asetus edellyttää pimeän työn torjunnassa toimijoiden välistä tehokasta ja tuloksellista yhteistyötä sekä pimeään työhön liittyvien horisontaalisten kysymysten laaja-alaista ymmärtämistä. Tässä tarkoituksessa verkoston tavoitteena on järjestää

kansallisen tason työmarkkinakeskusjärjestöille mahdollisuuden tulla kuulluiksi vuosittain. Verkosto kutsuu kansallisen tason työmarkkinajärjestöt osallistumaan myös käytännön tason toimintaan kuten viestintäkampanjoihin.

Verkosto vahvistaa valtioneuvoston sisäistä koordinaatiota, yhteistyötä, osaamista ja tietoisuutta pimeän työn ja työvoiman hyväksikäytön vastaisista toimista.

Toimenpide 5: Selvitetään keinot viranomaisyhteistyön tiivistämiseksi ja osaamisen kehittämiseksi työperäisen hyväksikäytön torjunnassa.

Vastuutaho: TEM, OM, SM, STM

Aikataulu: Q2/2024 alkaen

Kustannukset ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta; 1 htv selvityksen tekemiseen ja ministeriötason koordinaatioon. Haetaan VNK:n toimintamenovarauksesta.

Tausta: Toimenpiteen sisältönä on selvittää, miten työperäisen hyväksikäytön vastaisen työn koordinaatio sekä operatiivisella että ministeriötasolla tulisi järjestää, ja miten voitaisiin tiivistää viranomaisverkoston yhteistyötä sekä keskittää osaamista ilmiöön liittyen. Lisäksi selvitetäisiin tarve erilliselle osaamiskeskusrakenteelle. Tavoitteena on varmistaa sekä ilmiö- että tapaustason tiedon jakaminen ja tilannekuvan ylläpito.

Tavoitteena on, että valtion työperäisen hyväksikäytön vastaiset toimet ovat tehokkaasti koordinoituja ja vaikuttavia. Kaikilla toimivaltaisilla viranomaisilla tulee olla ajantasainen tilannekuva työperäisen hyväksikäytön riskeistä ja ilmenemismuodoista, jolloin sekä hyväksikäyttöä ennalta ehkäisevät, että sen ilmituloa ja torjuntaa edistävät toimet kohdistetaan oikein ja toimeenpannaan tehokkaasti ja johdonmukaisesti.

4 Edistetään hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa, parannetaan hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja ehkäistään hyväksikäytön uusiutumista

Tavoitteena on edistää hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa sekä parantaa hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrien asemaa palveluissa. Tavoitteena on, että hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrit saavat tarvitsemaansa tukea ja apua. Tavoitteena on myös ehkäistä hyväksikäytön uusiutumista.

Tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että uhrit uskaltavat ilmoittaa hyväksikäytöstä viranomaisille ja hakea apua. Lisäksi tarvitaan osaamisen vahvistamista ja keskittämistä palvelujärjestelmässä sekä lisäkeinoja tukea hyväksikäytön uhrien turvallista ja yhdenvertaista työllistymistä. Tavoitteiden toteutumiseksi tehdään tiivistä yhteistyötä uhreja kohtaavien ja auttavien työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

4.1 Vahvistetaan ennako- ja jälkivalvontaa työntekijöiden oleskelulupamenettelyssä

Toimenpide 6: Valmistellaan hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi siten, että oleskeluluvan epääminen on mahdollista tilanteissa, joissa on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen joutuvan hyväksikäytön uhriksi tai haavoittuvaan asemaan.

Vastuutaho: SM

Aikataulu: Q3/2023–Q2/2024

Tausta: Työntekijän oleskelulupaan liittyvässä ja kausityöntekijöiden lupamenettelyssä on toistuvasti havaittu tilanteita, joissa hakija on henkilökohtaiset olosuhteensa (esim. kielitaidon puute ja matala koulutustaso) huomioiden

vaarassa joutua haavoittuvaan asemaan ja työperäisen hyväksikäytön uhriksi. Ennakovalvontaa oleskelulupamenettelyssä on tarpeen kehittää hyväksikäytön ehkäisemiseksi.

Osana maahantulosäännösten kiertämistä koskevan sääntelyn uudistamista (SM041:00/2023) ulkomaalaislakiin on tarkoitus esittää lisättäväksi sääntelyä, joka mahdollistaa oleskeluluvan epäämisen tilanteissa, joissa on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai haavoittuvaan asemaan. Kyse voisi olla esimerkiksi työperäisestä hyväksikäytöstä tai jopa ihmiskaupan piirteitä osoittavasta. Oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä hakijan oman edun vuoksi suojaamalla häntä hyväksikäytöltä ja joutumiselta haavoittuvaan asemaan. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tilanteita, joissa hakija ei ole tietoinen olosuhteista, joihin hän on Suomeen tulossa, tai hänen asemansa on muutoin heikko esimerkiksi puutteellisesta kielitaidosta johtuen. Sääntelyllä voitaisiin puuttua esimerkiksi kyseenalaisesta työnvälitystoiminnasta aiheutuviin riskeihin.

Toimenpide 7: Kehitetään jälkivalvontaa riskitekijöiden tunnistamiseksi oleskelulupamenettelyssä. Luodaan automaatiolla toteutettava jälkivalvonta työperusteisiin oleskelulupiin seulomaan luvan voimassaolon aikaista työperäistä hyväksikäyttöä.

Vastuutaho: Maahanmuuttovirasto

Aikataulu: Q1/2024–Q4/2024

Tausta: Oleskelulupien jälkivalvonta toteutetaan hyödyntämällä viranomaisrekisteritietoa eri lähteistä, kuten tulorekisteristä. Automaatiota hyödyntämällä voidaan voimassa olevista työperäisistä oleskeluluvista seuloa tehokkaammin työperäisen hyväksikäytön riskitekijöitä. Jälkivalvonnalla voidaan esimerkiksi tarkistaa, maksetaanko henkilölle palkkaa vai palkkiota. Tällä tavoin voidaan tunnistaa työperusteisella luvalla oleva henkilöt, jotka ovat siirtyneet palkkatyöstä yrittäjäksi.

4.2 Kehitetään lainsäädäntöä hyväksikäytön uhrien aseman parantamiseksi

Toimenpide 8: Selvitetään ja toteutetaan työperäistä hyväksikäyttöä ehkäiseviä ja torjuvia muutoksia oleskelulupamenettelyyn, esimerkiksi liittyen työnantajaan kohdistuvien rikosepäilyjen vaikutuksiin, työnantajan vastuun rajojen selkeyttämiseen sekä hyväksikäytön uhrille myönnettävän oleskeluluvan edelleen kehittämiseen.

Vastuutaho: TEM

Aikataulu: Q4/2024 alkaen

Tausta: Viime vuosina on toteutettu useita uudistuksia työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja työnteon perusteella myönnettävien oleskelulupien uudistamiseksi. Keskeisiä uudistuksia olivat mm. työnantajan moitittavan menettelyn takia myönnettävä jatkolupa (UlkL 54 b §), hyväksikäytetyn työntekijän työnteko-oikeuden laajentaminen, toimeksiantajan vastuun selkeyttäminen ja pidättäytymispäätöksen käyttöalan selkeyttäminen ja sen voimassaolon pidentäminen. Uudistusten yhteydessä työ- ja tasa-arvovaliokunta edellytti, että muutosten vaikutuksia seurataan ja niistä annetaan selvitykset valiokunnalle. Selvitykset vuonna 2021 voimaan tulleiden lakimuutosten osalta annettiin valiokunnalle joulukuussa 2022, joskin vaikutusten arviointiaikaa oli siinä kohtaa ollut käytännössä vähän. Jo selvityksissä ilmeni parannusehdotuksia ja seuranta jatketaan edelleen; lisäksi viranomaiset ja sidosryhmät ovat tuoneet esiin muitakin kehitysehdotuksia, joita olisi perusteltua tarkastella erillisessä hankkeessa.

Toimenpide 9: Toteutetaan selvitysten perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset luonnontuotteiden kerääjien aseman parantamiseksi, työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työvoiman saatavuuden takaamiseksi. Tuetaan alan toimijoita heidän yritys vastuullisuutta koskevassa työssään ja varmistetaan riittävän valvonnan avulla, että työperäisen hyväksikäytön vastaiset toimet toteutuvat käytännössä.

Vastuutaho: TEM

Aikataulu: Q1/2024 alkaen

Tausta: Luonnonmarjankerääjiin liittyen on noussut esiin useita hyväksikäyttö- ja ihmiskauppaepäilyjä, eikä marjalaki tarjoa kerääjille riittävää suojaa. Viranomaiset ovat jo useana vuonna saaneet anonyymia tietoa siitä, että kerääjien ansiot jäävät todella pieniksi tai että kerääjät jäävät jopa tappiolle. Samaa epäillään laajoissa ihmiskauppatutkinnoissa, joita poliisilla on käynnissä. TE-toimisto ei riittävällä tavalla pysty huomioimaan epäiltyjä hyväksikäyttötapauksia luotettavuuspäätöksissään eikä edustusto viisumipäätöksiä tehdessään. Työsuojeluviranomaisen valvonta ei ulotu ansioiden maksamiseen. Schengen-viisumi ei ole enää toimiva ratkaisu poimijoiden maahantuloon.

Työ- ja elinkeinoministeriö tilaa säädöshankkeen tueksi selvityksen eri sääntelyvaihtoehtojen taloudellisista vaikutuksista luonnonmarjoja kerääviin ulkomaalaisiin ja marja-alan yrityksiin sekä muista vaikutuksista kerääjien asemaan. Tämän lisäksi selvitetään vaihtoehtojen julkistaloudellisia vaikutuksia. Ulkoisen selvityksen rinnalla tehdään virkakunnassa arviot sääntelyvaihtoehtojen muista vaikutuksista poliittisen päätöksenteon tueksi. Esiselvitysvaiheen jälkeen asetetaan säädöshanke tarvittavien muutosesitysten valmistelemiseksi.

4.3 Huomioidaan yrittäjyyden ja työsuhteen välisen rajanvedon yhteydessä sen vaikutukset työvoiman hyväksikäytön ehkäisyyn

Toimenpide 10: Selvitetään mahdollisen laskutuspalveluyritysten rekisteröitymisvelvoitteen vaikutukset työperäiseen hyväksikäyttöön osana hallitusohjelmakirjauksen toteuttamista.

Vastuutaho: TEM

Aikataulu: Q4/2025–Q1/2026

Tausta: Hallitusohjelmakirjauksen mukaan tulee vähentää mahdollisuuksia naamioida työsuhteita yritystoiminnaksi luomalla laskutuspalveluyrityksille rekisteröitymisvelvollisuus sekä velvollisuus tunnistaa asiakkaansa heidän rekisteröityessään vahvan tunnistautumisen tekniikalla.

Ennen rekisteröintivelvoitteen käyttöönottoa tulee arvioida, onko rekisteröintivelvoite tehokas tapa puuttua ongelmaan vai onko tavoite saavutettavissa jollain muilla keinoin. Arvioinnissa on otettava huomioon perustuslain (elinkeinovapaus)

ja EU-oikeuden (palveluiden vapaa liikkuvuus) asettamat reunaehdot. Lisäksi on arvioitava vaikutukset henkilöihin, joilla ei ole käytössä suomalaista vahvaa tunnistetta.

Toimenpide 11: Edistetään työntekoa koskevaan oikeussuhteen oikein luokittelua (työsuhde/yrittäjä) ja tehostetaan viestintää.

Vastuutaho: TEM, laaja poikkihallinnollinen yhteistyö

Aikataulu: Q3/2024–Q3/2026

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta; Viestintämateriaali ja esiselvitys digitaalisen työkalun selvityksestä vaativat erillisen rahoituksen

Tausta: Viranomaisten soveltamiskäytäntöjä työsuhteen ja yrittäjyyden rajanvedosta on selvitetty erillisessä hankkeessa TEM022:00/2022. Lainsäädäntöä on kehitetty (työsopimuslaki ja ns. työsuojelun valvontalaki) tukemaan viranomaisten toiminta-edellytyksiä valvoa työsuhteessa tehtävää työtä ja torjua työntekoa koskevien sopimusten väärinluokittelua osana harmaan talouden torjuntaa. Nämä muutokset tulivat voimaan heinäkuussa 2023. Lainsäädäntömuutosten oikeusvaikutukset ovat arvioitavissa vasta pidemmällä aikavälillä. Matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja koskeva selvitys on jatkoa edellä mainituille selvityksille ja kehittämistyölle.

Jatketaan matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja selvittäneen työryhmän esitysten pohjalta kehittämistyötä tukemaan työntekoa koskevan oikeussuhteen (työsuhde/yrittäjä) oikeudellisen luonteen parempaa arviointia, luokittelua ja sopimuskäytäntöjä, erityisesti tehostamalla viestintää ja viranomaisneuvontaa, ml. esiselvitys digitaalisen työkalun käyttöönoton mahdollisuuksista ja sen synergioista muihin digitaalisiin viestintätyökaluihin.

Viestinnän tehostamisen kautta tavoitellaan lisää ymmärrystä työntekoa koskevien oikeussuhteiden (työsuhde/yrittäjä) eroista ja riskien tunnistamista sopimuksista neuvoteltaessa.

Toimenpiteen toteutumiseksi tarvitaan laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä.

- 1) viestintä: TEM, STM, OM ja viranomaiset AVI, vero, poliisi, ETK, Migri;
- 2) viranomaisneuvonta: AVI, poliisi, vero, ETK, Migri.

4.4 Kehitetään viranomaisten osaamista palvelujärjestelmässä hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamiseksi ja uhrien avun saamisen parantamiseksi

Toimenpide 12: Luodaan ihmiskaupan uhrien kansallinen ohjaus- ja tunnistamismekanismi.

Vastuutaho: OM, STM

Aikataulu: Q2/2023–Q2/2025

Rahoitus: EU:n sisäisen turvallisuuden rahasto (ISF)

Tausta: Tarkoitus on luoda ihmiskaupan uhreja työssään kohtaaville ammattilaisille käytännön työn tueksi ohjeistus ihmiskaupan uhrien tunnistamisen ja palveluiden saamisen varmistamiseksi. Ohjeistus tehdään käsikirjan muotoon. Käsikirja on suositus uhrien tunnistamiseen, palveluohjaukseen ja palveluiden ja hoidon järjestämiseen.

Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrien tukemisella on merkitystä paitsi uhrin oikeuksien turvaamisessa myös hyväksikäyttökollisuuden ilmitulon, rikosvastuun toteutumisen ja tehokkaan rikosentorjunnan turvaamisessa. Uhri on todennäköisemmin halukas ilmoittamaan rikoksesta viranomaisille, mikäli hän saa asiantuntevaa tukea rikosprosessin ajan. Erikoistunut, riittävä ja ajantasainen tuki myös sujuvoittaa rikosprosessia ja lisää ihmiskaupparikosten ilmituloa.

Toimenpide 13: Vahvistetaan oleskelulupahakemuksia vastaanottavien viranomaisten osaamista työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi.

Vastuutaho: UM, Maahanmuuttovirasto

Aikataulu: Q2/2024–Q1/2025

Tausta: Nykytilanteessa maahantuloasioita hoitavalle ulkoministeriön henkilöstölle järjestetään ennen tehtävissä aloittamista laaja-alaisesti koulutusta maahantuloasioissa ja osa koulutuksista on pakollisia. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole käytössä pakollista ainoastaan työperäisen hyväksikäytön ilmiöihin ja ehkäisyyn keskittyvää koulutusta, vaan aihepiiriin liittyvä perehdytys on nivottu osaksi muita oleskelulupakoulutuksia. Lisäkoulutustarve aiheesta on tunnistettu edustustoissa.

Toimenpiteen sisältönä on järjestää hakemuksia vastaanottaville virkailijoille suunnattua koulutusta työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi viranomaisille suunnatun koulutuspaketin avulla. Koulutus otetaan osaksi pakollisia koulutuksia maahantuloasioita hoitavalle henkilöstölle. Lisäksi kartoitetaan edustustojen erityistarpeita koulutuksen kohdentamiseksi esim. kansainvälisen rekrytoinnin kumppanille. Olisi myös varmistettava riittävät resurssit sekä asiantuntijatuki edustustoille ja hyödynnettävä myös kolmannen sektorin asiantuntijoita koulutuksissa mahdollisuuksien mukaan.

Toimenpiteen tavoitteena on varmistaa, että UM:n maahantuloasioita hoitavalla henkilöstöllä on riittävä osaaminen ja työkalut tunnistaa työperäisen hyväksikäytön ilmiöitä ja riskissä olevat henkilöt jo ennen Suomeen saapumista. Työperäisen hyväksikäytön ilmiöiden sekä riskien tunnistaminen edustustoissa tapahtuu pääasiassa hakijoiden tunnistautumisten ja/tai kuulemisten yhteydessä. On erittäin tärkeää sujuvan hakemusprosessin takaamiseksi, että virkailijalla on riittävästi osaamista ja aikaa tehdä tarvittavat johtopäätökset hakijan tilanteesta nopeasti ja edellytykset päättää mahdollisista jatkotoimista.

Toimenpide 14: Kehitetään viranomaisten osaamista TE- toimistoissa ja kuntien työllisyyspalveluissa.

Vastuutaho: KEHA- keskus

Aikataulu: Q1/2024–Q2/2024

Tausta: Toimenpiteen sisältönä on kehittää viranomaisten osaamista TE-toimistoissa ja kuntien työllisyyspalveluissa ja tehostetaan työperäisten maahanmuuttajien palveluja. Henkilöstölle järjestettäisiin koulutusta työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi ja torjumiseksi. Lisäksi päivitetään toimintaohjeita tiedon jakamisen tehostamiseksi asiakkaille ja poikkihallinnollisen viranomaisten tiedonvaihdon parantamiseksi.

Koulutustoimien sekä päivitettyjen toimintaohjeiden avulla tietoisuus ilmiöstä paranee työvoimapalveluiden asiakastyötä tekevien parissa. Työperäisen hyväksikäytön kohteiksi joutuneiden tunnistaminen paranee ja hyväksikäytön kohteiksi joutuneiden ohjaus tehostuu. Maahanmuuttajat saavat tietoa työelämästä ja heidän oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa, mikä vähentää työperäistä hyväksikäyttöä.

Toimenpide 15: Koulutetaan viljelijätukien valvontaviranomaisia, tuen myöntäviä viranomaisia ja tuenhakijoita sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksista.

Vastuutaho: MMM

Aikataulu: Lakimuutokset voimaan Q1/2025, toimeenpano Q1/2025–Q4/2027

Tausta: Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen tulee yhdeksi EU:n kokonaan ja osarahoittamien pinta-ala- ja eläinperusteisten tukien myöntämisen edellytykseksi, eli tiettyjen työsopimus- ja työsuojelulainsäädännön säännösten noudattaminen. Jos sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksia ei noudateta, tuenhakijalta voidaan vähentää myönnettävää tukea tai periä jo maksettua tukea takaisin.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistukseen rahoituskaudelle 2021–2027 liittyen tulee vuoden 2025 alusta lukien EU:n kokonaan ja osarahoittamien pinta-ala- ja eläinperusteisten tukien myöntämisen yhdeksi edellytykseksi EU-asetuksen 2021/2015 14 artiklassa tarkoitetun ns. sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset, jotka koskevat tiettyjen työsopimus- ja työsuojelulainsäädännön säännösten noudattamista tuen saamisen edellytyksenä. Jos tuenhakija ei noudata sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksia, tuenhakijalta voidaan vähentää myönnettävää tukea tai periä jo maksettua tukea takaisin.

Kun sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset tulevat yhdeksi tuen saamisen edellytykseksi, myös muiden valvontaviranomaisten (esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) tulee ilmoittaa sen tekemän muun valvonnan yhteydessä havaituista sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten laiminlyönneistä toimivaltaiselle viranomaiselle (työsuojeluviranomainen). Tarvittavat lainsäädäntömuutokset valmistellaan maa- ja metsätalousministeriön substanssilainsäädäntöön ja koulutuksen järjestämisestä vastaa maksajavirasto (Ruokavirasto).

Toimenpide 16: Koulutetaan viranomaisia ihmiskaupparikostutkinnan tehostamiseksi.

Vastuutaho: SM, PoliAMK

Aikataulu: Q1/2024

Tausta: Tarkoituksena on, että koulutuksen järjestämisessä hyödynnetään Poliisi-ammattikorkeakoulussa jo toteutettua moniviranomaistoiminnan suunnitelmallista johtamista tukevien toimintamallien luomista poliisille (MOVI) ja valmistuvaa ihmiskaupan esitutkinnan mallintamishanketta (IHME-malli). Poliisiammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa on toteutettujen hankkeiden kautta syntynyt paras osaaminen ja kokonaiskuva siitä, mitä koulutustapahtuman tulisi sisältää.

Lisäksi poliisiammattikorkeakoulu järjestää 14.–16.2.2024 valtakunnallisen erillisen koulutuksen ihmiskaupparikoksista. Koulutus suunnataan erityisesti työperäisen hyväksikäytön- ja ihmiskaupparikostutkintaa suorittaviin tutkinnanjohtajiin, ryhmänjohtajiin ja tutkijoihin. Koulutustapahtumaan on varattu eri yhteistyöviranomaisille (tuomarit, syyttäjät, aluehallintoviranomaiset yms.) osallistumiskiintiöitä.

Koulutus tulee tehostamaan ja yhdenmukaistamaan poliisin toimenpiteitä ihmiskaupparikosten tutkinnassa ja paljastamisessa eri puolella Suomea. Koulutuksessa kehitetään operatiivisten toimijoiden kykyä tunnistaa ihmiskaupan uhreja. Koulutustapahtuma tullaan taltioimaan ja sitä voidaan käyttää jatkossakin muussa annettavassa koulutuksessa hyödyksi.

5 Edistetään ulkomailta Suomeen työtä tekemään saapuvien ulkomaalaisten Suomeen kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta

Tavoitteena on tehostaa ulkomaalaistausten työntekijöiden ja heidän perheidensä maahan kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Samalla tavoitteena on ennakoivasti ehkäistä työn perässä maahan saapuneiden ja heidän perheidensä syrjäytymistä ja varjoryhmiöiden syntymistä.

Tavoitteena on lisäksi, että työntekijä tietäisi oleskeluluvan saadessaan miten Suomessa työelämässä toimitaan ja mihin työehtoihin työnantaja on häntä palkatessaan sitoutunut.

Tavoitteen toteutuminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että maahan työtä tekemään saapuvat ulkomaalaiset ovat tietoisia yhteiskunnan toiminnasta ja palvelujärjestelmästä sekä oikeuksista ja velvollisuuksista työelämässä. Tarvitaan lisää yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen kanssa sen varmistamiseksi, että oikeaa, riittävän tarkkaa ja myös toimialakohtaista tietoa työehdoista on työntekijän saatavilla jo silloin, kun hän solmii työsopimusta.

Tavoitteiden toteutuminen edellyttää myös sen tunnistamista, että Suomeen saapuvilla ulkomaalaisilla työntekijöillä on keskenään erilaiset lähtökohtaiset kyvyt pärjätä yhteiskunnassa ja työelämässä, ottaa selvää oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja mahdollisuuksistaan sekä hakea tarvittaessa neuvoja, tukea tai apua viranomaisilta ja muilta toimijoilta. Lisäksi tarvitaan viranomaisaloitteisia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä erityisesti korkean riskin aloille saapuvien työntekijöiden kohdalla. Tämä edellyttää viranomaisilta kykyä tehdä yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan kanssa erityisesti syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä kuullen.

5.1 Lisätään omakielistä neuvontaa, tulkkauksen käyttöä ja tiedotusta yhteiskunnasta ja työelämän pelisäännöistä sekä Suomessa että lähtömaissa

Toimenpide 17: Turvataan eri kielillä annettavan kattavan tiedon saatavuus asumisesta Suomessa. Päivitetään kotoutumislain mukainen perustietoaineisto ja luodaan nykyaikainen ja kustannustehokas toteutustapa.

Vastuutaho: TEM

Aikataulu: Q4/2023–Q3/2025

Tausta: Sekä voimassa olevan että 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaisesti lakia soveltavan viranomaisen on annettava tietoa maahanmuuttajalle hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. TEM vastaa perustietoaineiston yhteensovittamisesta viranomaisten vastatessa sisältöjen tuottamisesta ja ajantasaisuudesta. Aineisto jaetaan jokaiselle Suomeen myös työn perusteella muuttavalle. Perustietoaineisto päivitetään ja nykyaikaistetaan niin, että se paitsi sisältää tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista myös ohjaa työhön, kieliopintoihin, yhteiskuntaorientaation itseopiskelumateriaaliin sekä korostaa myös maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta. Päivitys sisältää mahdollisen uuden formaatin (esim. mobiilisovellus) työ- ja elinkeinoministeriön loppuvuodesta 2023 valmistuneen selvityksen perusteella. Tavoitteena on, että aineiston ylläpito, kääntäminen ja jakelu toimisi kustannustehokkaasti ja ajantasaisesti, jotta aineiston päivitys on viranomaisille ketterää ja ajantasainen materiaali Suomeen muuttaville helposti saavutettavissa.

Selkeän perustietoaineiston avulla ja välityksellä voidaan lisätä eri kielillä jaettavaa tietoa Suomessa työskentelystä, asumisesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Aineisto ohjaa Suomeen muuttavia itsenäisesti hakeutumaan oikean tiedon ja oikeiden palveluiden pariin. Uusi jakelutapa (eli esim. mobiilisovellus) edesauttaa työhön, kielitaitoon, suomalaiseen yhteiskuntaan ja velvollisuuksiin liittyvän tiedon leviämistä kaikille Suomeen muuttaville. Oikealla, kaikille jaettavalla perustiedolla voidaan ehkäistä myös työperäistä hyväksikäyttöä ja asumisen ongelmia.

Toimenpide 18: Tuotetaan työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä tiivistetysti tietoa useilla eri kielillä yleissitovien työehtosopimusten säännöksistä.

Vastuutaho: Työmarkkinajärjestöt, STM

Aikataulu: Q1/2024–Q4/2024

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta; arvio 100 000 €, rahoitusta mahdollisesti haettavissa Euroopan työviranomaiselta ELA:lta

Tausta: Toimenpiteen tarkoituksena on tuottaa tiivistetysti tietoa eri kielillä yleissitovien työehtosopimusten (TES) säännöksistä, etenkin palkkauksen ja työajan osalta. Näin ulkomaalaisilla työntekijöillä on paremmat mahdollisuudet tietää käytännössä Suomen pakottavan työlainsäädännön mukaisista työsuhteen vähimmäisehdoista eri aloilla.

Tällä hetkellä tietoa on alakohtaisesti saatavilla vaihtelevasti vierailta kielillä ja lisäksi osasta olemassa olevista TES-käännöksistä löytyy vain englanniksi koko TES-käännös ilman tiivistelmiä. Tätä olemassa olevaa materiaalia voidaan hyödyntää niissä tapauksissa, kun molemmat työehtosopimuksen sopijaosapuolet ovat sisällystä samaa mieltä. Työsuojeluviranomaisen suuntaan on tuotu esille useamman tahon (ulkomaalaiset työntekijät, kansalaisjärjestöt jne.) toimesta se, kuinka tällä hetkellä ulkomaalaisten työntekijöiden on haastavaa saada selkoa työsuhteen vähimmäisehdoista, jotka määrittyvät yleissitovien TES-säännösten kautta. Molempien työehtosopimusosapuolten pitäisi olla tässä työssä mukana, koska ainoastaan heillä on tulkintaoikeus TES:in säännösten suhteen. Edellä mainittu toimenpide auttaisi myös Suomeen työntekijöitä lähettäviä yrityksiä ja ulkomaalais- taustaisia suomalaisia työnantajia saamaan selkoa paremmin Suomen pakottavasta työlainsäädännöstä ja sen säännöksistä.

Toimenpide 19: Lisätään Work Help Finland -sovelluksen markkinointia ja laajennetaan sen asiasisältöä.

Vastuutaho: SM, OM, STM, TEM, UM

Aikataulu: Q4/2023 alkaen

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta, mikäli sovellukseen halutaan lisätä tietoja esim. yrittäjyydestä

Tausta: Toimenpiteellä lisätään Suomessa asuvien ja Suomeen tulevien ulkomaalaisten työntekijöiden tietoisuutta heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan työmarkkinoilla. Hyödynnetään tiedon levittämiseen olemassa olevaa Work Help Finland -sovellusta, jossa on 26 eri kielivaihtoehdolla löydettävissä tietoa asiasta.

Work Help Finland -sovelluksen viestintähankkeen toteutus on lähtenyt liikkeelle syys-marraskuussa 2023. Viestintää varten on tehty erilaista digitaalista ja muuta materiaalia, jota ryhdytään jakamaan eri viranomaisissa maassa oleville ja maahan tuleville ulkomaalaisille. Sovellusta koskevan tietoisuuden lisäämisen kautta pyritään jakamaan oikeaa tietoa työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista.

Mitä enemmän ihmiset voivat saada sovelluksesta tietoa omalla äidinkielellään sitä suurempi on sen hyväksikäyttöä ennalta ehkäisevä vaikuttavuus. Toisaalta sovelluksen kautta voi myös löytää apua, jos on jo joutunut työperäisen hyväksikäytön tai ihmiskaupan uhriksi.

Sovellukseen olisi jatkokehityksessä mahdollista lisätä tietoa esimerkiksi yrittäjyydestä.

Toimenpide 20: Lisätään työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn liittyvää yleistä tiedotusta edustustoverkoston avulla.

Vastuutaho: UM

Aikataulu: Q4/2023–Q4/2024

Tausta: Osana kansainvälistä rekrytointia koskevia valtion toimenpiteitä osaajien lähtömaissa on tarpeen jakaa luotettavaa tietoa työnantajan ja työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa hyödyntäen sosiaalista mediaa, edustustojen verkkosivuja yms. viestintäkanavia lähtömaiden olosuhteet huomioiden. Tietoa jaetaan myös luotettavista rekrytointikumppaneista, mikä osaltaan ehkäisee muuttoa harkitsevien henkilöiden joutumista hyväksikäytön uhreiksi.

On erityisen tärkeää pyrkiä ehkäisemään rekrytointiin, lähtövalmennuksiin, matkajärjestelyihin yms. liittyvien maksujen perimistä lähtijöiltä. Työssä on tärkeää huomioida myös ne, joiden lukutaito on rajallinen. Lisäksi on huolehdittava riittävästä tiedon jakamisesta myös oleskelulupaprosessin alkuvaiheessa hyödyntäen esim. ulkoisen palveluntarjoajan tiloissa jaettavaa aineistoa.

Work Help Finland -sovelluksen viestintähankkeen toteutus on lähtenyt liikkeelle Q4/2023. Sovellusta koskevan tietoisuuden lisäämisen kautta pyritään jakamaan oikeaa tietoa työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista laajalla kielivalikoimalla.

Toimenpide 21: Varmistetaan riittävät tulkkauspalvelut työsuojelutarkastajille.

Vastuutaho: STM

Aikataulu: 2024–2027

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta, arviolta 100 000 €/vuosi

Tausta: Työsuojeluvalvonnan tarkastuksilla käytetään tällä hetkellä tulkkeja aiempaa laajemmin ja nimenomaan myös ulkomaalaisten työntekijöiden näkemyksen kuulemiseksi. Näin on alettu toimia siksi, että saataisiin muodostettua parempi käsitys työpaikan todellisista tapahtumista. Jos tarkastus tehdään vain työnantajan yksipuolisesti esittämien tietojen valossa, mahdollista työperäistä hyväksikäyttöä on erittäin vaikeaa havaita tarkastuksella ilman muuta vertailutietoa. Tämän toimintamallin seurauksena työsuojeluhallinnon tulkkaus- ja käänöskustannukset ovat olleet nousussa viimeisten vuosien aikana. Riittäväillä tulkkauspalveluilla pystytään paremmin havaitsemaan työperäistä hyväksikäyttöä työsuojelutarkastuksilla ja puuttumaan siihen.

6 Vahvistetaan työnantajien yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa

Tavoitteena on vahvistaa työnantajien yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa. Tavoitteena on kannustaa ja tukea yrityksiä ja työnantajia vastuulliseen rekrytointiin, työn teettämiseen ja työelämätiedon antamiseen työntekijälle.

Tavoitteen toteutuminen edellyttää työvoiman hyväksikäytön riskien tunnistamista jo rekrytointiprosesseissa sekä tiedon lisäämistä hyväksikäytöstä, sen ilmenemistavoista ja keinoista ehkäistä riskien toteutumista työelämässä. Lisäksi tarvitaan konkreettisia välineitä havaittuihin epäkohtiin puuttumiseksi. Myös yrityksillä on tärkeä tehtävä työperäisen hyväksikäytön estämisessä ja sen torjumisessa.

6.1 Edistetään eettistä kansainvälistä rekrytointia

Toimenpide 22: Lisätään yritysten osaamista työelämän pelisäännöistä ja eettisestä kansainvälisestä rekrytoinnista.

Vastuutaho: Work in Finland (KEHA ja Business Finland)

Aikataulu: Q1/2024–Q4/2025

Tausta: Work in Finland tarjoaa yhteistyössä työvoimaviranomaisten kanssa työnantajille saumattoman kansainvälisen rekrytoinnin tuen, jolla vastataan osaavan työvoiman tarpeisiin. Work in Finland kokoaa kansainvälisen rekrytoinnin valtakunnallisen, alueellisen sekä toimiala- ja yritysکوhtaisen kysynnän ja rakentaa valituissa lähtömaissa kumppanuuksia osaajien löytämiseksi ja kv. rekrytoinnin eettisyyden edistämiseksi. Valtakunnallisin toimin varmistetaan toimivat tietojärjestelmät viranomaisyhteistyöhön, digitaaliset alustat osaajahoukutteluun ja osaajien ja työpaikkojen kohtauttamiseen sekä keskitetty työnantajaneuvonta. Work in Finland tuottaa myös valtakunnallisia kansainvälistä rekrytointia tukevia palveluita. Toiminnassa edistetään läpileikkaavasti eettisesti kestävää kv. rekrytointia ja ehkäistään osaltaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä.

Toimenpiteellä lisätään työnantajien ja yritysten, ml. rekryointiyritysten, osaamista työelämän pelisäännöistä ja eettisestä kansainvälisestä rekryoinnista sekä vahvistetaan tietotaitoa hyväksikäytön riskien tunnistamiseksi ja epäkohtiin puuttumiseksi. Work in Finland mahdollistaa mm. työnantajille ja HR-yrityksille eettisesti ja sosiaalisesti kestävänsä kansainvälisen rekryoinnin vertaisoppimisen esimerkiksi tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Eettisesti kestävä kansainvälinen rekryointi huomioidaan kaikessa viestinnässä. Work in Finland -sivustolle tuotetaan jatkuvasti sisältöä suomalaisesta työelämästä ja sen oikeuksista ja velvollisuuksista, ja lisäksi valmistellaan eLearning-koulutuskokonaisuus (edellyttää AMIF-rahoitusta).

Toimenpide toteutetaan tekemällä yhteistyötä myös työmarkkinajärjestöjen kanssa ja hyödyntämällä ulkomaanverkostoja, ml. edustustot ja Business Finlandin toiminnot.

Toimenpide 23: Tunnistetaan luotettavat kansainvälisen rekryoinnin kumppanit Suomessa kriteeristön avulla.

Vastuutaho: Work in Finland, Business Finland

Aikataulu: Q4/2023

Tausta: Osana toimenpidettä Workinfinland.fi -sivuille kootaan kansainvälisen rekryoinnin palveluja tarjoavia yksityisiä palveluntarjoajia, jotka täyttävät ennalta asetetut kriteerit. Kriteeristö on rakennettu yhteistyössä Henkilöstöalan (HELA ry) ja TEM:n kanssa. Yrityksen luottoluokitus- ja tilaajavastuutiedot tarkistetaan Asiakastieto-rajapinnan kautta yrityksen y-tunnuksen avulla, jonka he täyttävät workinfinland.fi -verkkosivulla olevalle lomakkeelle.

Toimenpiteellä tavoitellaan yksinkertaista keinoa suomalaisille yrityksille löytää luotettavia kumppaneita kansainväliseen rekryointiin, mikä edistää työperäisen hyväksikäytön torjumista. Listaukseen ilmoittuneiden yritysten kriteeristön täyttymistä tarkkaillaan Asiakastiedon tarjoaman Vahti-palvelun kautta. Business Finland saa välittömästi tiedon, mikäli yrityksen luottoluokitukseen tai tilaajavastuutietoihin tulee muutos. Tällä tavoin voidaan varmistaa, että listattujen yritysten tiedot ovat ajan tasalla.

Luotettavien toimijoiden listaaminen ohjaa suomalaisia yrityksiä käyttämään vastuullisia kumppaneita, jotka noudattavat eettisiä rekryointimenettelyjä etsiessään kansainvälisiä osaajia.

Toimenpide 24: Tunnistetaan ja validoidaan luotettavat rekryointikumppanit kumppanimaissa.

Vastuutaho: Work in Finland, Business Finland

Aikataulu: Q4/2023–Q4/2024

Tausta: Work in Finland rakentaa kumppanuusverkostoja Talent Boost -kärkikohde- maissa (EU/ETA-alue, Intia, Vietnam, Brasilia ja Filippiinit) yhteistyössä Team Finland -verkoston kanssa. Laadukkaat verkostot tarjoavat edellytyksen osaajahoukuttelu- toimille ja yrityspalveluille kohdemaissa. Talent Managerit pyrkivät tunnistamaan luotettavia kumppaneita, joita voidaan yhdistää suomalaisiin henkilöstöpalvelu- alan yrityksiin, suoraan työnantajiin tai julkiseen työnvälitykseen. Kumppanuus- verkostojen rakentaminen lähtömaissa palvelee myös kuntien kansainvälisen rekrytoinnin ja osaajien houkuttelun kehittämistä sekä yksityisiä kansainvälisen rekrytoinnin palveluntarjoajia.

Kumppanuuksiin liittyy myös eettisen rekrytoinnin haasteita. Erityisen haasteelli- sena nähdään osaajilta kerättävät rekrytointimaksut eli ns. kynnyksraha. Kriteeristö ja validointimekanismi luotettavien kumppaneiden tunnistamiseksi 3. maissa tekisi suomalaisten toimijoiden yhdistämisestä kohdemaan kumppaneihin turvallisem- paa ja vähentäisi riskiä yhteistyöstä epäeettisesti toimivien kumppaneiden kanssa. Business Finland luo eettisen rekrytoinnin periaatteet sekä prosessin Talent Boost – kohdemaiden luotettavien rekryointikumppanien tunnistamiseen ja verifioimiseen. Eettiset periaatteet on saatu valmiiksi KPMG:n laatimina syksyllä 2023. Verifiointi- prosessiprosessi suunnitellaan valmistuvan vuoden 2024 aikana. Business Finlandin luomissa eettisissä periaatteissa vaaditaan rekryointiyrityksiä noudattamaan eetti- sen rekrytoinnin hyviä käytäntöjä ja sitoutumaan noudattamaan paikallisia ja kan- sainvälisiä lakeja, kielletään työvoiman pakottaminen työhön, rekrytointimaksujen kerääminen sekä vaaditaan kunnioittamaan tiedon avoimuutta, vapaaehtoisuutta, vapaata liikkuvuutta, syrjimättömyyttä ja yksityisyyden suojaa ja tiedonhallintaa.

Toimenpiteellä pyritään varmistamaan ulkomaalaisten rekryointikumppanien eettisyys ja luotettavuus. Eettisyyttä ja luotettavuutta ei kuitenkaan täysin voi taata. Viime kädessä yhteistyöstä vastaa aina työnantaja tai henkilöstöpalveluyritys, joka tekee yhteistyösopimuksen kumppanin kanssa. Kumppaneiden validoiminen tulee- kin nähdä ns. ensivaiheen validointina, joka parantaa todennäköisyyttä luotettavan kumppanin löytämiseen.

Toimenpide 25: Edistetään eettistä kansainvälistä rekrytointia hallitusten välisin toimin yhdessä hallitusohjelman mukaisten kumppanimaiden kanssa, esim. valtiosopimuksien ja yhteisymmärryspöytäkirjojen avulla.

Vastuutaho: TEM

Aikataulu: Q1/2024–Q2/2027

Tausta: Valtioiden välistä osaajien liikkuvuuteen (ml. eettinen rekrytointi) tähtäävää yhteistyötä voidaan edistää poliittisen ja virkatason vuoropuhelulla sekä poliittisten julistusten, yhteisymmärryspöytäkirjojen ja muodollisimmillaan valtiosopimusten avulla.

Kumppanimaiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan edistää esimerkiksi luotettavan, työvoiman maahanmuuttoon liittyvän tiedon välittymistä ja maa-kohtaisten riskitekijöiden parempaa tunnistamista sekä sopia yhteistyömuodoista väärinkäyttöksiin puuttumiseksi ja eettisten rekrytointikäytänteiden luomiseksi. Hallitusohjelman mukaisia kumppanimaita EU/ETA-alueen lisäksi ovat Intia, Vietnam, Brasilia ja Filippiinit.

7 Tehostetaan rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien

Tavoitteena on tehostaa rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien. Tavoitteena on nostaa kiinnijäämisriskiä sekä sitä kautta ehkäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa Suomessa ja varmistaa, ettei rikollinen toiminta ole taloudellisesti kannattavaa. Lisäksi tavoitellaan sitä, että poliisin paljastavaa työtä pystyttäisiin lisäämään ja tekemään tietojohdoisen toimintamallin perusteella moniviranomaisyhteistyönä. Valvonnan tehostamisen ohella hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti korotetaan työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön rangaistuksia työntekijöiden hyväksikäytön estämiseksi.

Rikosvastuun toteutuminen edellyttää työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan nykyistä parempaa tunnistamista rikosprosessissa esimerkiksi poliisien ja muiden viranomaisten koulutusta lisäämällä.

Rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien edellyttää myös laajemmin rikosprosessiketjun toimijoiden toimintaedellytysten arviointia, uhrien aseman parantamista sekä lainsäädännön toimivuuden seuraamista. Näin ollen toimenpiteet nro 29, 31, 32 ja 33 ulottuvatkin työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa laajemmin oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaamiseen ja rikosprosessilainsäädännön uudistamiseen ja uhrien aseman parantamiseen.

7.1 Korotetaan väärinkäytöksistä määrättäviä rangaistuksia työntekijöiden hyväksikäytön estämiseksi

Toimenpide 26: Korotetaan työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön rangaistavuutta ja laajennetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun alaa.

Vastuutaho: OM

Aikataulu: Q1/2025–Q1/2027

Tausta: Toimenpidekirjaus sisältyy hallitusohjelmaan ja tällä odotetaan olevan työperäistä hyväksikäyttöä vähentävää vaikutusta. Hallitusohjelman laajat työrikososat tulevat tuomaan esiin myös konfiskaatio- ja oikeushenkilön vastuukysymykset.

Työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön rangaistavuutta korotetaan korvaamalla nykyinen kiskonnantapaista työsyryntää koskeva pykälä kiskonnalla työelämässä ja törkeällä kiskonnalla työelämässä. Törkeän tekemuodon rangaistusminimiksi säädetään vankeusrangaistus.

Lainsäädäntöä muutetaan niin, että edellä mainituista rikoksista voidaan rangaistuksen lisäksi määrätä tekijä liiketoimintakieltoon. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan kiskontaan ja törkeään kiskontaan työelämässä.

7.2 Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset

Toimenpide 27: Turvataan poliisin ihmiskauppatutkinnan resurssit ja vahvistetaan osaamista.

Vastuutaho: SM, Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu

Aikataulu: Q1/2024–

Tausta: Hallitusohjelman kirjauksen mukaan viranomaisvalvontaa tulee tehostaa varmistamalla poliisille riittävät resurssit koko maassa poliisilaitosten ja ihmiskauppayksikön osalta ja toimivaltuudet selvittää ja paljastaa työperäisen maahanmuuton väärinkäytöksiä. Tämä tarkoittaa, että Poliisihallituksen tulee varmistaa riittävät resurssit näiden tehtävien suorittamiseksi.

Poliisiammattikorkeakoululla valmistuu vuoden 2023 aikana ihmiskaupparikosten esitutkinnan mallintamishanke. Hanke tuottaa tutkimusraportin, prosessikaavion (jossa kuvataan prosessi uhrin näkökulmasta, esitutkintaprosessi ja viranomaisyhteistyöprosessi) ja käsikirjan. Tätä ennen Poliisiammattikorkeakoululla on jo valmistunut hanke (2022) moniviranomais toiminnan suunnitelmallista johtamista tukevien toimintamallien luominen poliisille (MOVI). Näiden hankkeiden kautta poliisitoimintaan tuodaan huomattavan paljon uutta tietoa esitutkinnan toimittamisesta, asianomistajien ottamisesta huomioon esitutkintaprosessissa ja ennen kaikkea tutkinnan johtamisesta moniviranomaisyhteistyön osana. Hankkeiden tuotosten jalkauttaminen poliisissa ja muissa viranomaisissa tulee osaltaan parantamaan nykytilaa.

Poliisihallitus tulee myös päivittämään nykyistä ihmiskauppatutkinnan ohjeistusta ihmiskaupparikosten esitutkinnan mallintamishankkeen valmistumisen jälkeen. Ohjeistuksessa tullaan hyödyntämään ihmiskaupan esitutkinnan mallintamishankkeen materiaalia. Myös koulutusta kohdistetaan tietyille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Tällä pyritään vaikuttamaan siihen, että ihmiskauppaan ja työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvät esitutkinnot eri poliisiyksiköissä tulisivat jatkossa kohdennetuiksi entistä paremmin koulutetuille henkilöille.

Kun samaan aikaan kehitetään viranomaisten tiedonvaihtosäännöksiä ja erityisesti oma-aloitteisen tiedon luovuttamista ja analyysikyvykkyyttä, luodaan valvontaan, paljastamiseen ja tutkintaan työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan osalta edellytykset riskiperusteiseen kohdevalintaan moniviranomaisyhteistyössä.

Tämä toimenpide kytkeytyy myös toimenpiteeseen 30, jossa selvitetään tutkintatoimien keskittämistä perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille.

Toimenpide 28: Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset vahvistamalla työsuojeluviranomaisen lakimiesresurssia.

Vastuutaho: STM, OM

Aikataulu: Q1/2024–

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta, jonka määrä täsmentyy myöhemmin.

Tausta: Toimenpide liittyy hallitusohjelman kirjauksiin koskien viranomaisvalvonnan tehostamista ja se on keskeisessä asemassa ihmiskauppatapausten sekä siihen liittyvien lähirikosten kohdalla, etenkin rikosprosessin sujuvuuden ja rikosvastuun toteutumisen varmistamisen näkökulmasta.

Työsuojeluviranomaisella tulee olla riittävät lakimiesresurssit työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvissä asioissa. Työperäisten ihmiskaupparikosten tultua työsuojeluviranomaisen työsuojelun valvontalain 50 §:n mukaisen toimivallan piiriin 11/2021 ja kiskonta- ja petosrikosten 6/2023, työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvien kannanotolle, lausunnot ja oikeuskäsittelyyn työsuojeluviranomaiselle tulevien juttujen määrä on ollut huomattava, ja määrän lisäksi niille on tyypillistä juttujen laajuus; esitutkimateriaali voi olla tuhansia sivuja ja asianomistajien määrä voi olla kymmeniä. Tämä tarkoittaa myös laajoja oikeudenkäyntejä, joissa käsittelypäiviä per juttu voi olla useita kymmeniä.

Toimenpide 29: Turvataan rikosprosessiketjun toimintaedellytykset tarkastelemalla rikosprosessiketjun rahoitusta kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei synny ja varmistetaan oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoitus.

Vastuutaho: OM

Aikataulu: Q1/2024–Q1/2027

Kustannusarvio: Oikeudenhoidon selonteon lisähenkilötyövuosien tarve arvio noin 1 200 htv:ta vuoteen 2030 mennessä

Rahoitus: Oikeudenhoidon toimijoille on osoitettu pysyvää lisärahoitusta 75 miljoonaa euroa edm. henkilötyövuositavoitteen saavuttamiseksi. Käytännössä rahoitusta on 30 milj. euroa vuodelle 2024, 65 milj. euroa vuodelle 2025, 80 milj. euroa vuodelle 2026 ja 75 milj. euroa vuodesta 2027 lukien. 2/3 rahoituksesta kohdennettiin edellisen hallituksen viimeisessä kehyksessä ja loput nykyisen hallituksen ensimmäisessä (25 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen). Tuota jälkimmäistä 25 milj. euroa ei ole vielä jaettu toimijoille, vaan jako tehdään ensi kevään kehyspäätöksessä.

Tausta: Yleisesti rikosvastuun toteutumisen (rikos ja tekoon syyllinen selvitetään ja tuomitaan mahdollinen seuraamus) tunnistettuja haasteita ovat muun muassa pitkät käsittelyajat, avoinna olevien tapausten suuri määrä ja uudempien rikollisuusmuotojen ja tekotapojen torjunnan kasvavat voimavaratarpeet.

Ihmiskauppa ja muu työperäinen hyväksikäyttö ovat vaativia rikoksia tutkia niiden ollessa suhteellisen uusia rikollisuuden muotoja, joilla on usein myös kansainvälisiä yhteyksiä. Ne ovat myös helposti piiloon jäävää rikollisuutta, jolloin kiinnijäämisen nostaminen edellyttää voimavaroja vaativaa paljastavaa työtä.

Rikosvastuun toteutuminen edellyttää, että myös poliisia myöhemmille rikosprosessiketjun toimijoille syyttäjälaitokselle, tuomioistuimille ja rangaistusten täytäntöönpanosta vastaaville viranomaisille osoitetaan niiden tarvitsemat lisäresurssit ottaen huomioon oikeudenhoidon selonteossa esitetyt rahoitustarpeet sekä työmäärän lisäys, joka aiheutuu ihmiskaupparikosten tutkintaan osoitettavista resursseista.

7.3 Sujuvoitetaan rikosprosessia

Toimenpide 30: Selvitetään tutkintatoimien keskittämistä perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille.

Vastuutaho: OM, SM

Aikataulu: Q1/2025–Q1/2027

Kustannusarvio: Poliisihallituksen arvio 18–24 htv:tä

Tausta: Osana rikosprosessin sujuvoittamistoimia selvitetään mahdollisuutta lainsäädäntömuutokselle, jonka nojalla erityisen suojelun tarpeessa oleviin asianomistajiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet ja tutkinnan johto on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille.

Asianomistajaan kohdistuvien tutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämällä silloin, kun asianomistajan arvioidaan olevan erityisen suojelun tarpeessa, voidaan osaltaan varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevalle asianomistajalle ei aiheudu rikosprosessista lisäkäsityksiä sekä turvata esitutkinnan tehokas toteutuminen. Muutoksella voitaisiin edistää haavoittuvassa asemassa oleviin uhreihin kohdistuvan esitutkinnan erityispiirteiden asianmukaista huomioimista, kuten asianomistajien sensitiivistä kohtelua, moniviranomaisyhteistyön tarpeen arvioimista ja tarvittavien tutkintamenetelmien ja pakkokeinojen hyödyntämistä. Näin edistettäisiin myös riittävän näytön saamista esitutkinnassa. Muutoksella voitaisiin edistää myös ihmiskaupan ilmituloa, sillä ihmiskaupan tunnistaminen vaatii usein erityisosaamista.

Tämä toimenpide tukee myös toimenpiteen 27 tavoitetta.

Toimenpide 31: Seurataan ja arvioidaan rikosprosessilainsäädännön toimivuutta.

Vastuutaho: OM, SM

Aikataulu: Q1/2024–Q1/2027

Tausta: Rikosoikeusprosessin sujuvuus on keskeistä rikosvastuun toteutumisen ja uhrin aseman kannalta. Oikeusprosessien sujuvoittamista tarkastellaan oikeusministeriössä useissa eri hankkeissa ja tämän pohjalta toteutetaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja tuodaan esiin tarpeita kehittää käytännön toimintatapoja.

7.4 Parannetaan oikeusavun saatavuutta ja turvataan uhrien tukipalvelut

Toimenpide 32: Parannetaan oikeusavun saatavuutta selvittämällä oikeusavun tulo-rajoiden ja yksityisille avustajille maksettavia palkkioiden korottamisen mahdollisuuksia.

Vastuutaho: OM

Aikataulu: Q1/2025–Q1/2027

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta; arvio 19 milj. euroa

Tausta: Toimenpiteellä parannettaisiin oikeusavun saatavuutta. Oikeusapu-
palvelujen saatavuus taas on oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeistä.

Koska ihmiskauppa ja muu työperäinen hyväksikäyttö ovat usein monimutkaisia oikeusongelmia, tarvittavan oikeusavun saatavuudelle myös sen pätevyydelle kohdistuu entistä suurempia vaatimuksia. Erikoistunut, riittävä ja ajantasainen oikeudellinen tuki myös sujuvoittaa rikosprosessia ja lisää ihmiskaupparikosten sekä muun hyväksikäytön ilmituloa.

Toimenpide 33: Laaditaan uhripoliittinen toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä.

Vastuutaho: OM

Aikataulu: Q1/2024–Q1/2027

Kustannusarvio ja rahoitus: Edellyttää lisärahoitusta

Tausta: Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrien tukemisella on merkitystä paitsi uhrin oikeuksien turvaamisessa myös hyväksikäyttör rikollisuuden ilmitulon, rikosvastuun toteutumisen ja tehokkaan rikosentorjunnan turvaamisessa. Uhri on todennäköisemmin halukas ilmoittamaan rikoksesta viranomaisille, mikäli hän saa asiantuntevaa tukea rikosprosessin ajan. Erikoistunut, riittävä ja ajantasainen tuki myös sujuvoittaa rikosprosessia ja lisää ihmiskaupparikosten ilmituloa.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-767-0

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi